

Velika uharica v sobivanju s sodobnim človekom // Tomaž Mihelič

Nedvomno je velika uharica (*Bubo bubo*) vrsta, katere pomemben del življenjskega okolja je kulturna krajina. V njej najlaže najde svoj plen, saj odprta območja omogočajo lažji pregled, raznovrstne strukture v krajini pa odlične preže za lov. Vrsta lahko doseže večje populacijske gostote v kulturni krajini, saj je zanjo v njej navadno več primerne plena kot v življenjskih okoljih, ki so negozdni po naravni poti. Le nekatera mokrišča se lahko zaradi razpoložljivega plena, številnih vodnih ptic, primerjajo s kulturno krajino. Vsekakor pa prinaša življenje v krajini, v kateri živi velika uharica skupaj s sodobnim človekom, nekatere povsem nove nevarnosti zanjo.

Eden največjih pritiskov na vrsto se je v bližnji preteklosti nedvomno začel z načrtnim pobijanjem s strani lovcev zaradi njenega konkurenčnega plenjenja tako imenovane male divjadi. Vrsta je zaradi tega izumrla v prenekaterih območjih zahodne Evrope in za ponovno naselitev je bilo potrebnih veliko projektov. Hitri razvoj človeka je na etičnem področju povzročil, da smo to grožnjo vrsti nekako prerasli, vzporedno pa je razvoj na tehnološkem področju prinesel nekatere popolnoma nove grožnje. To so smrtnost zaradi prometa in elektrovodov ter opuščanje gnezdišč zaradi vznemirjanja. Tudi slednji je posredno povezan s hitrim tehnološkim razvojem, saj so največji problem pristoječnosti, ki jih je ta razvoj omogočil.

Opuščanje gnezdišč zaradi vznemirjanja

Kljub dejstvu, da pogosto živi v povsem kulturni krajini, je velika uharica plaha in izjemno občutljiva za človekovo prisotnost v bližini gnezdišč. Že najmanjša motnja lahko povzroči propad gnezda. Ena največjih groženj je vznemir-

janje na gnezdiščih. Plezanje v skalnih stenah, planinarjenje in druge aktivnosti preživljanja prostega časa ljudi pogosto pripeljejo v bližino gnezd v povsem oddaljenih in nedostopnih krajih. Ta območja so za uharico zadnja zavetišča v sicer gosto poseljeni krajini in šele prostočasne aktivnosti so povzročile, da so ta gnezdišča postala ogrožena. Vrsta je najbolj občutljiva v predgnezditvenem in gnezditvenem obdobju, še posebej v času valjenja in zgodnjega odrasčanja mladičev. V tem času je človek v bližini gnezda pogosto razlog, da samica zapusti jajca ali mladiče, kar pomeni propad legla, ali pa gnezdišče celo zapusti. Vznemirjanje v zimskem času pa lahko vpliva, da vrsta sploh ne začne gnezdit.

Vpliv prometa

Velik problem je tudi smrtnost osebkov zaradi prometa in daljnovodov. Promet je, kot kaže, vseeno manj rizičen dejavnik, saj so žrtve trkov predvsem mladi osebki. Ptice se tekom življenja očitno naučijo izogibati prometu, saj pojav spremljata hrup in piš, ki v primeru, da se ogne usodnemu trku, ptico opozorita na nevarnost. Nasprotno pa je s smrtnostjo zaradi elektroudara, ki se pojavi nenadno, brez spremljajočih opozoril. Da se osebki niso sposobni naučiti izogibanja tej nevarnosti, kaže velik delež pobitih odraslih ptic.

Nevarni električni daljnovodi

Ena največjih groženj, s katero se v sodobnem svetu spopada velika uharica, so električni daljnovodi srednjih napetosti. Ker vrsta najraje lovi s pomočjo preže, so stebri daljnovodov odlična mesta zanjo. So stabilni, kar je pri velikih vrstah pomembno, z njih se odpira odličen razgled in so po-

1: Življenje v krajini, v kateri prebiva velika uharica (*Bubo bubo*), prinaša skupaj s sodobnim človekom nekatere povsem nove nevarnosti za vrsto. foto: Tomaž Mihelič

2: Najdba ubite odrasle samice v Budanjah
foto: Tomaž Mihelič

3

4

3: Nameščanje izolacije na daljnovod ob stenah Kraškega roba spomladi letos
foto: Tomaž Mihelič

4: Utrinek s terena na gugalnici
foto: Slavko Polak

gosto edina vzvišena mesta na planjavah. Velike uharice pri lovu zato pogosto sedajo prav nanje, ne zavedajo pa se, da so ravno daljnovodi ena izmed najbolj nevarnih pasti. Ob priletanju ali vzletanju z daljnovoda se velika uharica zaradi svoje velikosti pogosto dotakne električnih žic, medtem ko se z nogami že ali še drži za prečko stebra. Na železnih in betonskih stebrih to seveda pomeni neizbežno smrt, varna pa ni niti na lesenih stebrih. Ponoči, ko je vrsta aktivna, so le ti pogosto mokri od rose, s tem pa postanejo prevodni in prav tako pogubni. Mrtvi osebki navadno padejo na tla takoj pod stebrom, znani pa so primeri, ko so osebki električni udar sicer preživeli, vendar so kasneje zaradi nekroz na perutih in nogah poginili. V Sloveniji je tovrstnih primerov zastrašujoče veliko. V zadnjih treh letih, ko smo bili bolj pozorni na to problematiko, nam je uspelo dokumentirati že prek 40 primerov. Če k temu pripišemo še majhno verjetnost, da ubiti osebek v naravi sploh najdemo, je zadeva še toliko bolj zaskrbljujoča. Velika uharica se v sodobnem svetu torej spopada s povsem novim povzročiteljem smrtnosti. Vrsta verjetno zaradi svoje samotarske narave in grožnje, ki ubija nenadoma in brez predhodnega opozorila, ne bo mogla razviti obrambnih mehanizmov, zato smo ji dolžni pomagati. Ponekod po svetu problematiko uspešno rešujejo s stebri, ki imajo izolatorje obrnjene navzdol, ali pa z izolacijami vodnikov v bližini stebra.

Rekordno leto varuhov velike uharice

Osnovna zamisel za Varuhe velike uharice se je porodila zaradi dejstva, da s klasičnim monitoringom nismo zmogli ustrezno slediti gnezditveni uspešnosti vrste, ki je še posebej zelo pomembna takrat, ko se ta znajde pod hudimi populacijskimi pritiski. V primeru dolgoživih organizmov, kot je velika uharica, lahko vrsta ostane na območju še dolgo po tem, ko se ne razmnožuje več učinkovito, zato je samo popis teritorialnih osebkov ni dovolj. Akcija ima enostaven cilj, ki je (1) preverjanje uspešnosti gnezditve na vseh gnezdiščih v Sloveniji v prvem koraku ter (2) iskanje in odpravljanje problemov, ki povzročajo,

da so nekatera gnezdišča neuspešna vrsto let, v drugem koraku.

Čeprav že nekaj let zapored kaže, da smo mejnike pri akciji Varuhi velike uharice pripeljali do skrajnosti, jih naslednje leto premaknemo še više. In letošnje leto lahko mirno označimo za rekordno leto prav na vseh področjih. Že kmalu spomladi se je pokazalo, da bo leto bogato s številčnostjo mladičev pri več sovijih vrstah, in zato smo rezultat akcije, ki pove, kako uspešno so gnezstile naše velike uharice, pričakovali še s toliko večjim zanimanjem. A v resnici so rekordi začeli padati že veliko prej. Eden najprijetnejših rekordov letošnjega leta je bil vaš odziv povabilu na gugalnico. Letos se nas je na popisu na Krasu zbralo čez 150 in prav mirno lahko rečem, da je gugalnica postala največji sinhroni popis velike uharice na svetu. Vseh skupaj pa nas je bilo na pomladnih popisih skoraj 200. Rekordno je bilo tudi število na novo odkritih teritorijev. Glavna zasluga tukaj ni šla številčnosti popisovalcev, ampak zagnanosti dveh izmed njih. Mateju Gamserju in Josipu Otopalu je namreč uspelo najti kar enajst novih zasedenih teritorijev v Posavskem hribovju in na obronkih celjske kotline. Letos nam je tako uspelo prebiti magično mejo 100 aktivnih gnezd!

Žal pa smo letos podrli rekord tudi v številu neuspešnih gnezd. Dejstvo je, da uspešnost gnezditve v velikem obsegu ugotavljamo šele nekaj let, a tako majhnega števila gnezd s speljanimi mladiči do letos še ni bilo. Znotraj ploskev, v katerih opravljamo monitoring vrste na IBA Kras in Vipavski rob, ki sta naši najboljši območja za veliko uharico, je po letu 2000 lahko gnezdilo še do 20 parov. Letos smo na tem območju zabeležili le 13 teritorijev in od teh je mladiče uspešno speljalo le šest parov. Razlogov za tako veliko gnezditveno neuspešnost seveda ne poznamo v celoti, smo pa tudi letos potrdili dva – vznemirjanje na gnezdiščih in smrtnost zaradi elektroudara.

In ker je letos pač rekordno leto, so rekordi padli tudi tukaj. Bili smo priča rekordno hitri nelegalni postavitvi plezališča

na Kraškem robu. Samo v nekaj tednih so italijanski plezalci navrtali več kot deset plezalnih smeri prav v enem od gnezdišč velike uharice na Kraškem robu. V želji, da bi zadevo rešili še pred začetkom gnezditve, smo se takoj obrnili na pristojno okoljsko inšpekcijo. Žal so se tudi tam potrudili, da so podrl rekord, in sicer v popolnoma destimulativnem odzivu na naš klic. K sreči so se rekordno hitro odzvali policisti, ki so na terenu na problematiko opozorili kršitelje. Žal je letos gnezdišče ostalo brez mladičev, saj so se omenjene aktivnosti dogajale v začetku gnezditne sezone.

Leto je bilo pestro tudi na področju problematike elektro-vodov. Konec leta me je klical kolega Edvard Krašna. Pri-nesli so mu veliko uharico, ki jo je na robu Budanj ubila elektrika. Žal je šlo za odraslo samico. Ker je bilo mesto, kjer so jo našli, skoraj sredi treh gnezdišč, je bilo treba raziskati, s katerega gnezdišča je bila. Zelo hitro nam je uspelo organizirati akcijo sinhronega poslušanja vseh treh gnezdišč hkrati, pri čemer gre seveda zasluga zvestim varuhom velike uharice v severnoprimorski sekciji društva. Njihov hitri odziv bi prav mirno označil za rekordnega, a kaj, ko je to povsem običajno zanje. Z akcijo smo hitro identificirali gnezdišče, saj je odvedli samec takoj začel z neutrudnim klicanjem samice in velikimi spremembami v vedenjskem vzorcu. Takšno vedenje je bilo zaznati vsaj dva meseca, in vse je že kazalo, da z gnezditvijo ne bo nič. Ampak pri špekulacijah o tem spet nismo upoštevali dejstva, da je letos rekordno leto. Samcu je namreč že letos uspelo najti družico in skupaj sta iz gnezdišča uspešno speljala mladiče. V dosedanjih izkušnjah je v primeru smrti samice do ponovne vzpostavitve gnezdenja minilo več kot dve leti.

Žal je padel rekord tudi pri pregledovanju daljnovodov. Vsako leto sistematično preiščemo del njihovih tras in v letošnji sezoni smo mrtvo uharico našli že pri četrtem pregledanem stebru. V Matarskem podolju je ubilo mladega samca. V tem predelu je stanje z veliko uharico precej slabo in možno je, da je ravno ponor osebkov na daljnovodu, ki poteka prav čez najboljša lovišča celotnega območja, eden

glavnih razlogov. Na področju daljnovodov pa so se sicer zgodili tudi pozitivni premiki. Z Elektro Primorska se nam je posrečilo dogovoriti za izolacijo novo zgrajenega daljnovo-da mimo Štrkljevice na Kraškem robu. Naj spomnimo, da je bila tod gnezditev lani neuspešna, eden glavnih identificiranih razlogov pa je bil na novo zgrajeni daljnovod tik nad steno. Uspelo nam je skleniti dogovor s podjetjem Izo-Elektro iz Maribora, da je doniralo izolacijsko opremo in vse skupaj je bilo opravljeno rekordno hitro. Seveda lahko glede na rekordno leto držimo pesti, da bo par v Štrkljevici že prihajajočo sezono uspešno gnezdil.

Seveda gre ob rekordnem letu zahvala predvsem vsem vam, ki ste pomagali. Prepričan sem, da rekordi govorijo sami zase o tem, kako nujno je pomagati in v kako veliko pomoč smo lahko uharici. Upam, da se spomladi spet snidemo na gugalnici novega rekordnega leta. Na enem izmed kamenčkov, ki pomaga živeti uharici ob sodobnem človeku. ●

5: Udeleženci gugalnice na predavanju po uspešnem popisu
foto: Slavko Polak

→ VABILO ZA FOTOGRAFE

Pri reviji Svet ptic imamo na voljo veliko bazo odličnih fotografij ptic, ki nam jih podarjate člani in ljubitelji narave. Medtem ko so fotografije ptic večinoma izredno kakovostne, pa so fotografije, na katerih so opazovalci ptic na terenih, izletih, popisih, akcijah ipd., večinoma precej slabše, saj si zanje vzamemo preprosto premalo fotografskega časa. Naše odlične fotografije zato prijazno vabimo, da se v bodoče preizkusijo tudi v **fotografiranju ljudi na DOPPS-ovih akcijah, popisih, izletih, delavnicah** ipd. Izboljšajmo v reviji tudi slike, na katerih so ljubitelji ptic!

Po novem letu nas čaka vseslovensko štetje ptic na vodnih površinah (IWC). Tu bo prva priložnost, da prispevate navdušujoče slike zvestih in številnih popisovalcev na terenu! Naj slike govorijo same zase o tem, kako z velikim žarom delamo za ptice in njihovo varstvo ter s tem seveda tudi za ljudi!

Prisrčna hvala za fotografije, ki jih z veseljem pričakujemo na spletnem naslovu uredništva!

Uredništvo